

УДК 81'373.2

О. В. Мініна

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗООПОЕТОНІМІВ
У ТВОРІ КЕНА ФОЛЛЕТТА «СВІТ БЕЗ КІНЦЯ»**

Вивчення ономастикону літературного твору не може й не повинно обмежуватися лише дослідженням антропоетонімів та топопоетонімів, які безперечно є найвагомішими та найдосліджуванішими розрядами поетонімів та які, тим не менш, не вичерпують ономастичний потенціал художнього твору. Літературно-художня зоонімія та розряд зоонімів, наприклад, є також «суттєвою ланкою в організації художнього тексту та як спосіб номінації персонажу мають значні стилістичні ресурси» [1, с. 3]. Як зауважує дослідник В. Т. Тащицький, будь-який ономаст не може пройти повз назви тварин, тому що в них проявляється ономастична творчість людини [2, с. 3].

Більшість науковців активно займаються проблемами вдосконалення терміносистеми, пов'язаної з зоонімією, та розробкою досконалої класифікації зоонімів. Дослідженню зоонімії свої роботи присвятили М. І. Сюсько, Я. М. Шебештян, О. Ю. Карпенко, К. Д. Долбіна, Г. В. Шотова-Ніколенко та ін. Але слід наголосити, що переважну більшість цих робіт присвячено реальній зоонімії, виключенням стала тільки робота Г. В. Шотової-Ніколенко, об'єктом аналізу якої стала літературна ономастика взагалі та зоонімікон романів Ю. І. Яновського зокрема. Таким чином, наше дослідження має узагальнити основні напрямки вивчення зоонімів та зоопоетонімів, дослідити та проаналізувати зоонімікон твору Кена Фоллетта «Світ без кінця» шляхом виявлення його структурних та семантичних особливостей.

Терміном, який досить давно закріпився за позначенням власних назв тварин, є кличка, але звісно цим терміном послуговуються більше в реальній зоонімії. У цій ономастичній галузі погляди науковців щодо дефініції зоонімів майже збігаються, так О. В. Суперанська зоонімами називає «наймення різних тварин, птахів і т. ін.» [3, с. 178], В. Д. Бондалетов зауважує, що зооніми – це «власні назви (клички) тварин, найчастіше домашніх – собак, коней, корів тощо» [4, с. 7], Н. В. Подольська вважає, що зоонім «власне ім'я (кличка) тварини, у т. ч. свійської, такої, що утримується у зоологічному саду, що «працює» у цирку, в охороні, піддослідної або дикої» [5, с. 59], О. І. Фоякова відносить до зоонімів «клички домашніх тварин у місті та селі, а також у професійній сфері» [6, с. 4]. Цілком ймовірно, що терміни зоонім та кличка є досить прийнятними в сфері реальної ономастики, але, як зазначає вітчизняний дослідник М. І. Сюсько, «ці два терміни не завжди однозначні в літературно-художній ономастиці», оскільки в художніх текстах є чимало прикладів, коли індивідуальні найменування тварин

використовують тільки для їх розпізнавання (розрізнення), але аж ніяк не для «спілкування» з ними [7, с. 5]. Він також наголошує, що в сфері літературно-художньої зоонімії знаними є такі термінологічні одиниці, як літературно-художній зоонім, зоопоетонім, конототивний зоонім та ін. [7, с. 5]. На погляд Я. М. Шебештян, найбільш прийнятним для художньо-літературної зоонімії є термін літературно-художній зоонім [1, с. 6]. Зооніми вживаються в художньому тексті, вбираючи в себе всю специфічну природу власної назви в творі, створюють художні образи та знайомлять з ними читача, отже на нашу думку, доцільним терміном для позначення назви тварини в художньому тексті має бути зоопоетонім, саме його ми використовуваватимемо у подальшому дослідженні.

Існують також різні класифікації зоонімів як у реальній так і в літературно-художній зоонімії. Н. В. Подольська у своєму «Словнику ономастичної термінології» виокремлює кіноніми, гіпоніми, бізонтоніми, орнітоніми, феліноніми та інші класи зоонімів, залежно від роду тварин. М. І. Сюсько розрізняє семантичні групи зоонімів на основі спільної семантичної ознаки, що розкриває мотивацію номінації. Так він виокремлює зооніми (клички), мотивовані мастю (кольором) тварини, клички, у яких відображено наслідки інших візуальних відчуттів, наприклад, розмір та форма вух чи хвоста тварини тощо, клички, зумовлені іншими проявами тварини, як-от звуками, що вона видає, зооніми, зумовлені параметрами просторової та часової вісі та нарешті клички, які відбивають різні життєві ситуації та обставини, пов'язані з появою або придбанням тварини [7, с. 3 – 4]. Але як доречно зазначає К. Д. Долбіна, «мотивованість зоонімів є проблемною зоною, бо для її розуміння часто необхідно отримати інформацію в людини, що генерує власну назву тварини, щодо витоків останньої» [8, с. 53]. Сама дослідниця поділяє зооніми на хребтові та безхребтові й зауважує, що не тільки хребтові тварини (ссавці, птахи, риби, амфібії, рептилії) можуть одержувати власні імена, однак і деякі безхребтові, наприклад комахи, також володіють цією здатністю. Вона пропонує нову термінологію для вищезазначених груп тварин: термін маммонім для ссавців, іхтіонім для риб, амфібіонім для амфібій, ерпетонім для рептилій та інсектонім для комах [8, с. 54 – 55]. Дотримуючись фреймового підходу до вивчення ономастичних одиниць, О. Ю. Карпенко зазначає, що індивідуальний зоонімічний фрейм поділяється на кола: перше коло складають клички домашніх (рідше – диких) тварин, що є власністю індивіда чи його родини; до другого кола належать наймення собак, котів, коней, папуг та іншої живності, з якою людина познайомилась у друзів та знайомих, у сусідів, у зоопарках чи цирках; третє коло – уславлені історією, віруваннями чи літературою зооніми на чолі з гіпонімами (кличками коней) [9, с. 58]. Отже кількість класифікацій та основних параметрів виокремлення різних груп та розрядів зоопоетонімів коливаються від дослідника до дослідника, тому вважаємо доцільним узагальнити та систематизувати існуючі у цій ономастичній галузі класифікації.

Розряд зоопетонімів у творі Кена Фоллетта «Світ без кінця» налічує 12 одиниць та складає 1,43% усіх петонімів, ужитих у тексті твору. Усі зоопетоніми, виявлені в сазі, однокомпонентні за своєю структурою, тобто складаються лише з однієї лексеми: *Archbishop, Barley, Blade, Blackie, Bruno, Fletch, Griff, Hop, Scrap, Skip, Stamp, Victory*. В залежності від семантичного розряду зоонімів, нами виділено кіноніми (власні назви собак) – 6 одиниць (50% зоонімів), гіпоніми (власні назви коней) – 5 одиниць (41,67%) та феліноніми (власні назви котів) – 1 одиниця (8,33 %). Як ми вже зазначили вище, кіноніми представлено в тексті твору шістьма одиницями, а саме *Hop, Scrap, Skip, Barley, Blade, Bruno*. За словами М. І. Сюсько, «головна особливість зооніма полягає в тому, що, називаючи тварину, ми її одночасно й характеризуємо [10, с. 24], адже, як він наголошує, в кличках відбиваються різні ознаки тварини (її властивості, відношення й т. п.) [10, с. 26]. Кінонім *Hop* є тому підтвердженням. *Hop* (від англ. «підстрибувати, скакати на одній нозі») – собака, в якій тільки три лапи та яка через це має кривобокий крок: «*She saw a small three-legged dog, white with a black face, come running into the cathedral close with a familiar lopsided stride. «Hop» she cried, picked him up, and hugged him*» [11, с. 12]. Вже аналізуючи перший кінонім, переконуємося, що зоопетоніми мотивовані певною ознакою, у цьому випадку кінонім зумовлений зовнішніми природними параметрами тварини. Наступний кінонім *Bruno* ймовірно зумовлений кольором тварини, *Bruno* (від давньонімець. «коричневого кольору») [12], хоча у тексті твору актуалізуються інші якості тварини: «*Bruno, the leader of the dog pack, ... He was a brave dog ... Like a lion*» [11, с. 308]. Два кіноніми *Scrap* та *Skip*, які майже ототожнюються фонетично, що часто вказує на наявність родинних зв'язків між тваринами, дійсно належать двом собакам з одного помету, але уявляють собою дві абсолютні протилежності: «*The two dogs, Scrap and Skip, greeted each other with joyful enthusiasm. They were from the same litter, though they did not look similar: Skip was a brown boy dog and Scrap a small black female. Skip was a typical village dog, lean and suspicious, whereas the city-dwelling Scrap was plump and contented*» [11, с. 112]. Контраст кінонімів переноситься на їхніх володарів, так хазяйка *Skip* Гвенда – бідна сільська дівчина, неприваблива та худорлява, скритна та підозріла, і, навпаки, хазяйка *Scrap* Керіс – міська дівчина, приваблива, сповнена здорового глузду, рішуча та цілеспрямована. Наступних два кіноніми *Barley* та *Blade* також співзвучні й називають відповідно собаку-мати та її щеня: «*Blade, her puppy ...*» [11, с. 403]. Обидва кіноніми ймовірно апелювативного походження, у перекладі з англійської «ячмінь» та «лезо» відповідно, але прямих вказівок на це та характеристик тварин у художньому творі немає.

У творі наявні п'ять гіпонімів: *Blackie, Stamp, Fletch, Griff, Victory*. Перші два зоопетоніми – назви двох поні: «... *with two sturdy ponies, Blackie and Stamp*» [11, с. 540], серед яких перший вказує на колір тварини *Black* (від англ. «чорний»), а його зменшувально-пестливий

суфікс –іє на вік коня, і тільки апелятивне походження другого гіпоніму *Stamp* (від англ. «штамп») закріплює характеристику міцності поні. Гіпонім *Victory* надає асоціативну назву тварини згідно з її фізичними та функціональними властивостями. Наступні два гіпоніми *Fletch* та *Griff*, на жаль, в своїх формах не несуть ніякої характеристики, але ознаки зоопоедонімів криються в контексті твору: «*Ralph was holding his horse, a bay called Griff*», «... with Alan's two-year-old, *Fletch*» [11, с. 137, 444], тобто *Griff* – гнідий кінь, а *Fletch* – молодий дворічний кінь.

І нарешті єдиний наявний у творі фелінонім *Archbishop* повністю відтворює апелятив, від якого цей зоопоедонім утворено – від англ. «архієпископ». Цей фелінонім має узагальнюючо-символічний потенціал, оскільки назвавши так kota, письменник вклав у цей поетонім приховані амбіції його хазяїна. Господар kota Годвін «*Caris spotted Godwyn's cat ... The novices called it Archbishop*» [11, с. 696] – поважна та амбіційна людина, яка все життя мріяла про владу та сан архієпископа.

Проаналізувавши всі зоопоедоніми в тексті твору, ми дійшли висновку, що, по-перше, зоопоедоніми тісно пов'язані з антропоетонімами, по-друге, їхнє вживання в творі майже завжди мотивоване, по-третє, їхня семантика корелюється з апелятивами. Крім того зоопоедоніми надають твору різноманітності, жвавості й виразності. Перспективним напрямком дослідження вважаємо вивчення зв'язку зоопоедонімів з іншими розрядами поетонімів, а також аналіз функціонування зоопоедонімікону в художньому тексті.

Список використаної літератури

- 1. Шебештян Я. М.** Сучасна українська літературно-художня зоохімія: функції, склад та структура : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Я. М. Шебештян. – Чернівці, 2008. – 20 с.
- 2. Ташицкий В. Т.** Место ономастики среди других гуманитарных наук / В. Т. Ташицкий // Вопросы языкознания. – 1961. – № 2. – С. 86 – 93
- 3. Суперанская А. В.** Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с.
- 4. Бондалетов В. Д.** Русская ономастика : [учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз. и лит.»] / В. Д. Бондалетов. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
- 5. Подольская Н. В.** Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
- 6. Фоякова О. И.** Имя собственное в художественном тексте : учеб. пособ. / О. И. Фоякова. – Ленинград : ЛГУ, 1990. – 104 с.
- 7. Сюсько М. І.** З народного джерела: карпатоукраїнський зоонімікон у контексті інших слов'янських (і неслов'янських) мов: монографія / М. І. Сюсько. – Ужгород : Видавництво «Гражда», 2011. – 272 с.
- 8. Долбіна К. Д.** Ономагенні класи тварин / К. Д. Долбіна // Записки з ономастики. – Вип. 14. – Одеса : Астропринт, 2011. – С. 52 – 56.
- 9. Карпенко О. Ю.** Організація індивідуального зоонімічного фрейму / О. Ю. Карпенко // Вісн.

Донецького ун-ту. / (Серія «Гуманітарні науки»). – Вип. 1. – Донецьк, 2008. – С. 55 – 59. **10. Сюсько М. І.** Взаємовідношення власних і загальних імен (зооніми і апелятиви) в українській мові / М. І. Сюсько. – Ужгород : УжДУ, 1985. – 63 с. **11. Follett K.** World Without End / K. Follett. – N.Y. : New American Library, 2008. – 1015 p. **12. Online Etymology Dictionary** [Electronic source]. – Access mode : http://www.etymonline.com/index.php?term=Bruno&allowed_in_frame=0

Мініна О. В. Структурно-семантичний потенціал зоопоедонімів у творі Кена Фоллетта «Світ без кінця»

Статтю присвячено дослідженню структурно-семантичних особливостей зоопоедонімів у творі Кена Фоллетта «Світ без кінця». У статті розглянуто терміни зоонім та кличка, відмінності реальних зоонімів від зоопоедонімів, проаналізовано різні підходи до класифікації зоопоедонімів. У ході дослідження виявлено, що структурні моделі представлено лише однокомпонентними моделями, наголошено, що семантика зоопоедонімів мотивована та часто відтворює їхнє апелятивне походження.

Ключові слова: зоонім, кличка, літературна ономастика, зоопоедонім, кінонім, гіпонім, фелінонім.

Минина Е. В. Структурно-семантический потенциал зоопозтономов в произведении Кена Фоллетта «Мир без конца»

Статья посвящается исследованию структурно-семантических особенностей зоопозтономов в произведении Кена Фоллетта «Мир без конца». В статье рассматриваются термины зооним и кличка, отличия реальных зоонимов от зоопозтономов, анализируются различные подходы к классификации зоопозтономов. В ходе исследования обнаружено, что структурные модели представлены только однокомпонентными моделями, отмечено, что семантика зоопозтономов мотивированная и часто воспроизводит их апеллятивное происхождение.

Ключевые слова: зооним, кличка, литературная ономастика, зоопозтоном, киноним, гипоним, фелиноним.

Minina O. V. Structural and Semantic Potential of Zoopoetonyms in Ken Follett's «World Without End»

The article is devoted to the study of structural and semantic specific features of zoopoetonyms in Ken Follett's «World without end». The article focuses on onomastics in general and literary onomastics in particular. The onomastic potential of the literary text is not limited only by antropoetonyms and topoetonyms but it is also revealed in zoopoetonymy. The article studies the terminology of zoopoetonymy, terms «nickname» and «zoonym», differences between real zoonyms and zoopoetonyms. The advantages of the term «zoopoetonym» are stated and different approaches to zoopoetonym classifications are pointed out. The zoopoetonymy of Ken Follett's «World

without end» is presented by three semantic groups: kinonyms (names of dogs), hiponyms (names of horses) and felinonyms (names of cats). Thorough analysis of zoopoetonyms in the historical saga demonstrates onecomponent zoopoetonyms domination among various structural types. The research identifies zoopoetonyms' basic semantic features: firstly, their coherence with other semantic groups of poetonyms mainly antropoetonyms, secondly, motivation of their usage, and, thirdly, the dependence of zoopoetonyms' semantics on their appellative origin.

Key words: zoonym, nickname, literary onomastics, zoopoetonym, kinonym, hiponym, felinonym.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Вострецова В. О.

УДК 81'25

О. О. Михайленко

ТИП ТЕКСТУ І СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ

Розгляд перекладу як процесу та як результату передбачає, що об'єктом цього розгляду завжди є текст. Однак текст цікавить перекладознавство не тільки як певне вмістище мовних явищ (фонем, слів, граматичних структур), але і як самостійний феномен, що має ознаки, релевантні для перекладу. Саме ці ознаки дозволяють перекладачу обрати загальну стратегію перекладацьких дій [1, с. 242]. Але, перш за все, він має виявити тип тексту, що перекладається.

Отже, метою цієї оглядової статті є висвітлення важливості визначення транслатологічного типу тексту як чинника, від якого залежить вибір стратегії перекладу, важливості виявлення перекладачем ознак тексту, релевантних для перекладу, а також огляд критеріїв створення транслатологічної класифікації типів тексту. Актуальність обраної теми дослідження зумовлена необхідністю наголосити на залежності специфіки перекладу від типу тексту, важливістю окреслення ознак цього типу тексту з переліком характерних лексичних, граматичних і стилістичних явищ та надання практичних рекомендацій щодо їх перекладу.

Релевантні для перекладу ознаки тексту розглядаються у межах нового напрямку теорії перекладу – транслатології тексту, одним із завдань якої є розробка методики перекладацького аналізу тексту та текстової типології, орієнтованої на переклад, а також перекладацьких проблем, пов'язаних з текстом та його типом. І теоретики, і практики перекладу усвідомили, що об'єктом перекладу є не мова та її окремі